

Ján Šimulčík

**Katolícka cirkev
a nežná revolúcia 1989**

1999

Korca, centrálnej postavy tajnej cirkvi na Slovensku. Pred vysokoškólákmi, ktorí zaplnili celú aulu, v priebehu vyše dvoch hodín, sa delil o osud cirkvi počas štyridsiatic rokov prenasledovania. Po tomto stretnutí nasledovali jeho ďalšie vystúpenia na zhromaždeniach medzi vysokoškólákmi.¹⁶

Tajná cirkev, ktorá mala dostatočné reprografické prostriedky, ich využívala na tlačenie rôznych vyhlásení. Táto pomoc bola nepriama, cez katolíckych aktivistov, ktorí poznali tajné tlačiarne. Tajná cirkev bola v tom čase opatrná. Nie však v tom zmysle, že by vyčkávala a nechcela podporiť spoločenské zmeny. Opatrnosť sa prejavovala v tom, že pokiaľ to bolo možné, nezverejňovala svoje štruktúry a technické zabezpečenie. Túto opatrnosť vystihuje Ladislav Stromček, šéfredaktor samizdatového časopisu ZRNO: «Štvrté číslo v roku 1989 bolo už pripravené do tlače. Malo ísť na novembrové oblastné stretnutia, tzv. Zábavy (to bol krycí názov). Jeho tlač pozastavili hektické novembrové udalosti. V tejto vzrušenej atmosfére ma lákala možnosť dať do časopisu skutočnú adresu redakcie alebo vydavateľa a tak sa ako prvý samizdat „vynoriť“ z podzemia. Priatelia ma brzdili: „Počkaj ešte chvíľu. Situácia sa ešte môže zvrtnúť. Politicky nie je stabilizovaná. Vydajme toto číslo ešte po starom a potom uvidíme, či sa zverejníme.“ Nedostal som teda „súhlas“. Na vlastnú päsť som nechcel postupovať. Až prišiel 10. december 1989. Správy hlásili, že Ján Čarnogurský sa rovno z väzenia stal podpredsedom federálnej vlády. Vtedy priatelia zmenili názor: „Už sa to prelomilo. Keď je Janko vo vláde, už by sa to nemalo dať zvrátiť.“ Text samizdatu už bol na matriciach a na druhý deň sa mal tlačiť. Stihol som ešte pridať priamo do matrice adresu a založili sme to do stroja. Z neho vylietali stránky prvého „vynoreného“ samizdatu. Zároveň to bol posledný samizdat, ktorý sa na Slovensku tlačil. Azda...»¹⁷

Bohoslovecká fakulta

Na rozdiel od Čiech, kde na čele zápasu cirkvi o slobodu stál od osemdesiatych rokov kardinál Tomášek, ktorý zastával oficiálny úrad, Slovensko nemalo cirkevného hodnostára v oficiálnom postavení, ktorý by sa

¹⁶ Ďalšie stretnutie bolo dňa 13. 12. 1989 so študentmi Elektrotechnickej fakulty SVŠT. V plne obsadenej Veľkej aule oboznámil študentov s osudom cirkvi v Československu po roku 1948. Medzi iným odsúdil činnosť Združenia katolíckych duchovných *Pacem in terris* a požadoval zrušenie štátneho dozoru na cirkvami. Podrobnejšie pozri: *Biskup J. Korec medzi vysokoškólákmi – Veľký záujem a porozumenie*. *Lud*, 14. 12. 1989, s. 1.

¹⁷ Šimulčík, J.: *Svetlo z podzemia*. Prešov, Vydavateľstvo Michala Vaška 1997, s. 132.

postavil na čelo tohto procesu. Toto „zoficiálnenie“ tu skutočne chýbalo. Tajná cirkev urobila v rozširovaní slobody veľa, ale mohla zostať iba v neoficiálnom postavení.

Tento rozdiel sa prejavil aj v prvých hodinách nežnej revolúcie. Hneď po návrate z Ríma, 21. novembra 1989, vydal kardinál Tomášek vyhlásenie: „Všemu ľudu Československa.“ Aj keď po cirkevnoprávnej stránke nezasahovala jeho právomoc na Slovensko, v cirkevných kruhoch bol pre jeho zásadné postoje vnímaný s rešpektom. Jeho slová boli jednoznačné: «Aj vás chcem osloviť, moji katolícki bratia a sestry, spolu s vašimi kňazmi. V tejto osudovej hodine našich dejín nesmie stranou zostať nikto z vás. Znova pozdvihnite hlas, tentoraz v jednote s ostatnými občanmi, Čechmi aj Slovákmí, i s príslušníkmi ďalších národností, veriacimi aj neveriacimi. Právo na vieru sa nedá odlúčiť od ostatných demokratických práv. Sloboda je nedeliteľná.»¹⁸

Neskoršie na otázku, čo by povedal štrajkujúcim študentom, kardinál Tomášek odpovedal: «Pretože je situácia dramatická, sú tu rôzne emócie. Je dôležité zvážiť každé slovo, každú informáciu. Mlčať sa však nemôže! Keď nie je niečo v poriadku, kto mlčí, ten má spoluvinu, lebo mlčanie sa považuje za súhlas. Kto mlčí, ten svedčí. Otvorene a jasne sa musí vyjadriť Áno a Nie.»¹⁹

Možno práve na spomenuté vyhlásenie čakali bratislavskí bohoslovci, ktoré potrebovali pre svoje ďalšie kroky morálnu podporu cirkevnej autority. Bohoslovecká fakulta so svojimi študentmi sa už zapísala do slovenskej histórie. Práve na tejto akademickej pôde v roku 1980 vznikol prvý známy protest vysokoškolákov počas normalizácie. Stodvadsať študentov teológie v dňoch 20. – 21. októbra 1980 začalo hladovku proti zasahovaniu proštátneho Združenia katolíckych duchovných *Pacem in terris* (ZKD PIT) na akademickú pôdu. Táto odvaha nenechala dlho čakať na reakciu. Jedenásti študenti museli prerušiť na rok štúdium, väčšina z nich sa už nemohla vrátiť.²⁰

Túto historickú skúsenosť si uvedomovali aj predstavitelia bohosloveckej fakulty, ktorí sami patrili medzi predstaviteľov kolaborujúcej organizácie kňazov ZKD PIT. V predvídavosti už 21. novembra 1989, po začatí prednášok, si dekan Štefan Janega zavolať bohoslovcov a povedal im, aby nerobili nijaké hlúposti a aby sa riadili tým, čo im povedali bis-

¹⁸ Príloha A1.

¹⁹ AA, *Píšte pravdu! Spravodajstvo zo štrajku*. Samizdat, 23. 11. 1989.

²⁰ Hlinka, A.: *Sila slabých a slabosť sibiých*. Bratislava, Spolok svätého Vojtecha, Tatran 1990, s. 133.

ARCIBISKUPSKÝ ÚRAD

91766 TRNAVA

Všetkým poslucháčom
CMBF

B r a t i s l a v a .

C: 2516/89

Trnava, dňa 21.XI.1989

[Pri odpovedi uvedte vždy toto číslo]

Vec:

Prehlásenie.

Na Váš dopyt so dňa 21.XI.1989, k súčasnej situácii, ktorá je v našej vlasti, dávam nasledovné
p r e h l á s e n i e :

Keďže u nás prebieha demokratický proces, ktorý sa týka celej spoločnosti, do ktorej je začlenená aj katolícka Cirkev u nás, musíme zaujať stanovisko. Motivujú ma k tomu aj udalosti, ktoré sa odohrali v Prahe 17.novembra 1989, v ktorých orgány Ministerstva vnútra neľudský zasiahli. K tomu nemôžem byť ľahostajnými.

Preto sa pridávam ku všetkým, ktorí tento zločin odsúdili.

Ján Sokol
Mons. Ján Sokol,
arcibiskup - metropolita

Na vedomie:

- Dekanát CMBF v Bratislave
- Rektorát CMBF v Bratislave
- všetkým ordinárom Slovenska

Telefón: 262-35, 262-30

kupi. V priebehu dopoludnia sa na fakulte objavili letáky volajúce bohoslovcov na zhromaždenie o 12.30 pri soche Jána Hollého, ktorá sa nachádza vedľa Dómu sv. Martina. Dekan Janega podľa dobového dokumentu výzvy osobne postíhal, takže mnohí bohoslovci sa o demonštrácii ani nedozvedeli.

Pred pol jednou popoludní sa na nádvorí seminára vytvorila skupina bohoslovcov, hoci prednášky trvali do trinástej. Predstavený seminára im odporučil, aby nekonali nič bez vedomia ordinárov, ktorí majú poobede prísť. Ale výslovne nič nezakázal. O pol jednej sa pri soche Jána Hollého zišlo asi 100 bohoslovcov. Zaspievali pieseň „Kto za pravdu horí“ a modlili sa ruženec. Počas tridsiatich minút trvania zhromaždenia počet bohoslovcov stúpol približne na 180 z celkového počtu 347 študentov. Bohoslovci toho istého dňa napísali list arcibiskupovi Jánovi Sokolovi, v ktorom vyjadrili potrebu postaviť sa na stranu „utláčaných a bitých“.²¹

Odpoveď arcibiskupa Sokola bohoslovcom bola promptná. V ten istý deň vydal prehlásenie, ktoré bolo dané na vedomie bohoslovcov, dekanátu a rektorátu CMBF a všetkým ordinárom Slovenska. Vo vyhlásení sa píše: «Kedže u nás prebieha demokratizačný proces, ktorý sa týka celej spoločnosti, do ktorej je začlenená aj katolícka cirkev u nás, musíme zaujať stanovisko. Motivujú ma k tomu aj udalosti, ktoré sa odohrali v Prahe 17. novembra 1989, v ktorých orgány Ministerstva vnútra neludsky zasiahli. K tomu nemôžeme byť ľahostajní. Preto sa pridávam ku všetkým, ktorí tento zásah odsúdili.»²²

Bohoslovci, povzbudení vyhlásením arcibiskupa, mu 22. novembra posielajú petíciu s dvanástimi bodmi, jedenásť z nich boli požiadavky. Okrem prvého bodu, ktorý oznamuje, že na «protest proti neludskému zásahu orgánov Ministerstva vnútra dňa 17. novembra 1989, pri verejnej a pokojnej demonštrácii voči študentom v Prahe, trvale odmietame účasť na prednáškach zo spoločenských vied».²³ Ostatné body žiadajú to, čo by v slobodných pomeroch malo byť na teologickej fakulte a v seminári samozrejmosťou. Pre históriu zostane petícia dokumentom normalizačných pomerov na CMBF. Petíciu podpísalo 346 bohoslovcov, jeden z prvého ročníka nepodpísal. Medzi najvyšším vedením bohoslovcov nastal v tejto veci rozpor. Rektor seminára Karol Bartal sa podpísal, dekan fakulty a nitriansky ordinár Štefan Janega sa usilovali prekaziť celú akciu.²⁴

²¹ Príloha A2.

²² List č. 1.

²³ Príloha A3.

²⁴ Vysielanie Hlasu Ameriky, 25. 11. 1989

Ľuďom dobrej vôle na Slovensku

Nadišiel vrocholný čas, kedy treba riešiť problémy, ktoré sa nahromadili za posledných štyridať rokov v našom verejnom živote.

Ja sám som svedkom mnohých uistení zo strany vládnych orgánov, že sa situácia a tak deformujúce zákony z 50 - tých rokov budú riešiť v krátkom čase, ale vždy ostalo len pri sľuboch, odďaľovacích manévroch, alebo len nepatrných úpravách.

Verte mi, že s veľkou bolesťou som konštatoval hrubé násilie našich bezpečnostných zložiek vykonané na pokojamilovných veriacich Ľuďoch dňa 25.marca 1988 v Bratislave a na mladých občanoch nášho štátu dňa 17.novembra 1988 v Prahe.

Pripájam sa k protestu Ľudu Československa, i mnohých vysokých činiteľov u nás i na celom svete, proti takémuto hrubému násilliu, pošliapaniu ľudskej dôstojnosti a porušovaniu základných ľudských práv. Rád by som bol, aby na čele nášho štátu a vo všetkých stupňoch štátneho aparátu stáli takí ľudia, ktorí by nepripustili v budúcnosti podobnú svojvôľu bezpečnostných orgánov a ich nadriadených.

Kiež by na čele nášho ľudu boli ľudia skutočne ulobodne a demokratický zvolení, ktorí by u nás znovu nastolili slobodu človeka, jeho prejavu, presvedčenia či politického, či náboženského a zrušili kult násillia, strachu a bezprávia, čoho sme všetci doteraz boli svedkami.

Prosím našich veriacich, aby sa spolu so mnou modlili za pokojamilovný vývoj u nás, aby už raz bol koniec násilliu, bezprávia a lži.

V Trnave, dňa 22.XI.1989

Ján Sokol
arcibiskup
metropolita Slovenska